

OSSIP K. FLECHTHEIM A VZNIK FUTUROLOGIE

Ivan KLINEC

OSSIP K. FLECHTHEIM AND THE EMERGENCE OF FUTUROLOGY

Sustainability - Environment - Safety '2016

ABSTRAKT

Futurologia ako veda o budúcnosti vznikla pred viac ako 70 rokmi. V roku 1942 jej zakladateľ a tvorca Ossip K. Flechtheim použil prvý krát slovo futurologia v súkromnej korešpondencii. V roku 1943 bolo potom slovo futurologia prvý krát použité v publikovanom článku. Ucelený koncept futurologie ako vedy o budúcnosti publikoval Ossip K. Flechtheim v dvoch článkoch v roku 1949. Neskoršie tento koncept futurologie rozpracoval v mnohých článkoch, publikáciách a knihách.

KEŤOVÉ SLOVÁ: futurologia, veda, budúcnosť, koncept

ABSTRACT

Futurology as the science of the future, was founded more than 70 years ago. In 1942, its founder and creator Ossip K. Flechtheim used the first time word futurology in private correspondence. In 1943 it was then word futurology first time used in the published article. Comprehensive concept of futurology as the science of the future was published by Ossip K. Flechtheim in two articles in 1949. More recently, the concept of futurology he elaborated in numerous articles, publications and books.

KEYWORDS: futurology, science, future, concept

Úvod

Futurologia ako veda o budúcnosti vznikla pred viac ako 70 rokmi. V roku 1942 jej zakladateľ a tvorca Ossip K. Flechtheim použil prvý krát slovo futurologia v súkromnej korešpondencii. V roku 1943 bolo potom slovo futurologia prvý krát použité v publikovanom článku. Ucelený koncept futurologie ako vedy o budúcnosti publikoval Ossip K. Flechtheim v dvoch článkoch v roku 1949. Neskoršie tento koncept futurologie rozpracoval v mnohých článkoch, publikáciách a knihách.

Vytvorenie pojmu futurologie

Futurologia je pomerne mladá veda, ktorá sa však rýchlo rozvíja a jej vplyv neustále narastá. Pojem futurologia vytvoril Ossip Kurt Flechtheim v roku 1942. Túto skutočnosť uvádza Flechtheimov životopisec Mario Kessler v knihe Ossip. K. Flechtheim - Politischer Wissenschaftler und Zukunftsdenker (1909-1998) 1, ktorá bola publikovaná v roku 2007. Flechtheim pojem futurologia prvý krát použil v súkromnej korešpondencii so svojím dlhoročným priateľom Johnom H. Herzom 29. októbra 1942².

¹Kessler, Mario (2007): Ossip K. Flechtheim. Politischer Wissenschaftler und Zukunftsdenker (1909-1998). Zeithistorische Studien. Herausgegeben vom Zentrum für Zeithistorische Forschung Potsdam. Band 41. Bohlau Verlag GmbH and Cie, Koln Weimar Wien, Koln
²Tamtiež

V roku 1943 publikoval Flechtheim, ktorý v tom čase žil a pracoval v USA, v časopise Atlantskej univerzity Phylon článok *Toynbee and the Webers: Remarks on Their Theories of History* (Toynbee a Weberovci: Poznámky k ich teóriám dejín), v ktorom prvý krát použil slovo futuroológia.

V decembri roku 1945 publikoval Flechtheim článok o vyučovaní budúcnosti *Teaching the Future*³ (Vyučovať budúcnosť) v časopise *Journal of Higher Education*, kde takisto použil pojem futuroológia.

Pojem futuroológia vznikol spojením latinského slova *futurum*, čo znamená budúce a gréckeho slova *logos*, čo znamená veda. Futuroológia ako veda vznikla ako súčasť novovytvárajúcej paradigmy informačného veku. Počas druhej svetovej vojny bolo vytvorených alebo rozvinutých viacero paradigmatických konceptov ako napr. hypertext, mentálne modely, kybernetika, syntropia, technologické prognózovanie, systémové myslenie, všeobecná systémová analýza, think-tanky a ďalšie.

V decembri roku 1945 publikoval Flechtheim článok o budúcnosti *Teaching the Future*⁴ v časopise *Journal of Higher Education*.

Prezentovanie konceptu futurologie

Pojem futuroológia ako i návrh jej konceptu prezentoval Ossip K. Flechtheim v dvoch článkoch *Futurology - A New Science*⁵ a *Futurology - A Science of Probability*⁶, ktoré boli publikované v roku 1949 v amerických časopisoch *Forum* a *Midwest Journal*. V týchto článkoch uviedol prvýkrát pojem futuroológia a načrtnol základné charakteristiky futurologie ako vedy o budúcnosti. Obidva články boli v roku 1966 znovu opublikované vo Flechtheimovej knihe *History and Futurology*⁷. Predslov k tejto knihe napísal ďalší významný futuroológ Robert Jungk⁸.

Flechtheim sa zaoberal futuroológiou v knihách *History and Futurology*⁹, ktorú publikoval v roku 1966, *Futurologie. Der Kampf um die Zukunft*¹⁰, ktorú publikoval v roku 1968, *Futurologie. Möglichkeiten und Grenzen*¹¹, ktorú publikoval v roku 1968, *Futurologie als „Dritte Kraft“*¹², ktorú publikoval v roku 1973, *Zeitgeschichte und Zukunftspolitik*¹³, ktorú publikoval v roku 1974, *Der Kampf um die Zukunft. Grundlagen der Futurologie*¹⁴, ktorú publikoval v roku 1980, *Ist die Zukunft noch zu retten?*¹⁵, ktorú publikoval v roku 1987.

Flechtheim sa ďalej zaoberal futuroológiou v článkoch, a to v článku *Futurology. The New Science of Probability*¹⁶, ktorý bol prvýkrát publikovaný v roku 1949, v roku 1966 vo Flechtheimovej knihe *History and Futurology* a neskôr vyšiel ako súčasť Tofflerovej knihy *The Futurists* vydané v roku 1972, v článku *Is Futurology the Answer to the Challenge of the Future?*¹⁷, ktorý vyšiel v knihe editorov Roberta Jungka a

³Flechtheim, Ossip K. (1945): *Teaching the Future*. In: *Journal of Higher Education*, Volume 16, December 1945, Flechtheim, Ossip K. (1966): *Teaching the Future*. In: Flechtheim, Ossip, K. (1966): *History and Futurology*. With Foreword by Robert Jungk. Anton Hein Verlag, Meisenheim am Glan

⁴Flechtheim, Ossip K. (1945): *Teaching the Future*. In: *Journal of Higher Education*, Volume 16, December 1945, Flechtheim, Ossip K. (1966): *Teaching the Future*. In: Flechtheim, Ossip, K. (1966): *History and Futurology*. With Foreword by Robert Jungk. Anton Hein Verlag, Meisenheim am Glan

⁵Flechtheim, Ossip K. (1949): *Futurology - the New Science* ? In: *Forum*, 1949

⁶Flechtheim, Ossip K. (1949): *Futurology - the Science of Probability*. In: *Midwest Journal*, 1949

⁷Flechtheim, Ossip, K. (1966): *History and Futurology*. With Foreword by Robert Jungk. Anton Hein Verlag, Meisenheim am Glan

⁸Jungk, Robert (1966): Foreword. In: Flechtheim, Ossip, K. (1966): *History and Futurology*. With Foreword by Robert Jungk. Anton Hein Verlag, Meisenheim am Glan

⁹Flechtheim, Ossip, K. (1966): *History and Futurology*. With Foreword by Robert Jungk. Anton Hein Verlag, Meisenheim am Glan

¹⁰Flechtheim, Ossip K. (1968): *Futurologie. Der Kampf um die Zukunft*. Brockhaus Verlag, Flechtheim, Ossip K. (1970) (1971): *Futurologie. Der Kampf um die Zukunft*. Verlag Wissenschaft und Politik, Köln, Flechtheim, Ossip K. (1972): *Futurologie. Der Kampf um die Zukunft*. Fischer Taschenbuch Verlag, Frankfurt

¹¹Flechtheim, Ossip K. (1968): *Futurologie. Möglichkeiten und Grenzen*. Heinrich Heine Verlag, Edition Voltaire, Frankfurt am Main

¹²Flechtheim, Ossip K. (1973): *Futurologie als „Dritte Kraft“*. Verlag die Arche, Zurich

¹³Flechtheim, Ossip K. (1974): *Zeitgeschichte und Zukunftspolitik*. Hoffman und Campe, Hamburg

¹⁴Flechtheim, Ossip K. (1980): *Der Kampf um die Zukunft. Grundlagen der Futurologie*. J. H. W. Dietz Nacht Verlag, Bonn, Berlin

¹⁵Flechtheim, Ossip K. (1987): *Ist die Zukunft noch zu retten?* Hoffman und Campe, Hamburg

¹⁶Flechtheim, Ossip K. (1966): *Futurology. The New Science of Probability*. In: Flechtheim, Ossip, K. (1966): *History and Futurology*. With Foreword by Robert Jungk. Anton Hein Verlag, Meisenheim am Glan, Flechtheim, Ossip K. (1972): *Futurology. The New Science of Probability*. In: Toffler, Alvin (editor) (1972): *The Futurists*. Random House, New York, New York

¹⁷Flechtheim, Ossip K. (1969): *Is Futurology the Answer to the Challenge of the Future?* In: Jungk, Robert, Galtung, Johann (editors) (1969): *Mankind 2000*. Norwegian Universities Press, Oslo, George Allen and Unwin, Limited, London

Johanna Galtunga Mankind 2000¹⁸, ktorá obsahovala príspevky z prvej svetovej futurologickej konferencie a tiež v encyklopedickom hesle Futurology¹⁹ v Historische Wörterbuch der Philosophie, publikovanom v roku 1972 v Bazileji.

Futurologia ako veda o budúcnosti

Futurologia, ako veda o budúcnosti, podľa Flechtheima zahŕňa:

- všetky typy prognóz, projekcií, lineárneho programovania, atď.,
- všetky plánovacie procedúry v ekonómii, vzdelávaní, doprave, atď.,
- vyhodnocovanie cieľov, noriem, a hodnôt vzťahujúcich sa k budúcnosti.²⁰

Takto definovaná futurologia pod bodom 1. predstavuje čistú vedu, pod bodom 2. sa približuje aplikovanej vede a pod bodom 3. sa približuje filozofii²¹.

Flechtheim navrhol futurologiu ako vedu o budúcnosti. Hovorí, že teraz nadišla hodina futurologie²².

Evolúcia archeológie, geológie, histórie, antropológie, ekonómie, sociológie pripravila pôdu pre vznik vedy o predvídaní²³. Futurologia musí pokračovať v niektorých integračných funkciách, ktoré predtým patrili filozofii a sociológii²⁴. Futurologia má teda prebrať úlohu akejkoľvek metavedy, ktorú v určitých časových obdobiach vždy predstavovala niekto z vied alebo si aspoň takéto postavenie nárokovala.

Podľa Flechtheima futurologia nie je ani tak novou a špeciálnou oblasťou poznania, ako skôr predstavuje novú syntézu rôznych údajov a môže byť chápaná ako projektovanie histórie do nového časového rámca²⁵.

Futurologia ako protiváha ideológie

Flechtheim naprojektoval futurologiu ako protiváhu ideológie. Uvádza, že ideológia je ospravedlňovaním existujúceho spoločenského poriadku²⁶. Futurologia naopak zdôrazňuje tvorivú funkciu radikálneho kriticismu, zameraného proti status quo. Jej vízia budúceho sveta je vždy otvorená, mnohotvárná a rozporná, plná možností a cieľov²⁷.

Pri vytváraní konceptu futurologie Flechtheim vychádzal z nasledovných postulátov²⁸:

- Svet je dynamický, mení sa vo svojich základných štruktúrach a produkuje nové.
- Určité základné štruktúry zmien možno aspoň čiastočne poznať.
- Smer a tempo zmien môže byť niekde v hrubých rysoch predvídané.
- Taktiež rozporné prognózy a projekcie majú svoju cenu - môžu prispieť k objasneniu problémov a kríz a môžu byť aj čiastočne správne (špecifikácie týkajúce sa času, priestoru, skupiny, atď. alebo stupňa pravdepodobnosti).
- V tomto rámci spočíva sloboda voľby a možnosť realizácie.
- Poznaním nutného, možného a žiaduceho sa utvára budúcnosť.

¹⁸Jungk, Robert, Galtung, Johann (editors) (1969): Mankind 2000. Norwegian Universities Press, Oslo, George Allen and Unwin, Limited, London

¹⁹Flechtheim, Ossip K. (1972): Futurology. In: Historisches Wörterbuch der Philosophie. Schwabe and Co. Verlag, Basel

²⁰Flechtheim, Ossip K. (1969): Is Futurology the Answer to the Future? In: Jungk, Robert, Galtung, Johann (editors) (1969): Mankind 2000. Institute for Future Studies, Vienna, Mankind 2000, London, International Peace Research Institute, Oslo, Universitetsforlaget, Oslo, Allen and Unwin, London

²¹Tamtiež

²²Flechtheim, Ossip K. (1966): History and Futurology. With Foreword by Robert Jungk. Verlag Anton Hein KG, Meisenheim am Glan

²³Tamtiež.

²⁴Tamtiež.

²⁵Tamtiež

²⁶Tamtiež.

²⁷Tamtiež.

²⁸Flechtheim, Ossip K. (1971): Futurologie. Der Kampf um die Zukunft. Verlag Wissenschaft und Politik, Köln

Futurológia a riešenie problémov ľudstva

Podľa Flechtheima futurológia musí vyriešiť päť naliehavých problémov, ktoré ohrozujú ľudstvo, t.j. musí prispieť:

- k likvidácii vojen a k upevneniu mieru,
- k odstráneniu hladu a biedy a k stabilizácii počtu obyvateľstva,
- k odstráneniu vykorisťovania a útlaku a k demokratizácii štátu a spoločnosti,
- k skoncovaniu s devastáciou prírody a k zabezpečeniu ochrany prírody a človeka pred nim samotným,
- k odbúraníu odcudzenia a k vytvoreniu nového tvorivého človeka (homohumanus)²⁹.

Flechtheim uvádza, že naša civilizácia si musí vybrať medzi rozkladom a prežitím, čo závisí na výbere jedného, najoptimálnejšieho spôsobu konania z veľmi obmedzeného počtu variant konania.

Flechtheim sa odvoláva na výrok amerického filozofa Johna Deweya z roku 1922, ktorý hovoril, že nevyužívame súčasnosť pre kontrolu budúcnosti. Využívame predvídanie budúcnosti pre zdokonaľovanie a rozvíjanie súčasnej činnosti³⁰.

Záver

Ossip K. Flechtheim sa za svojho života dožil mohutného rozvoja futurológie. Futurológia má dnes vyvinutú rozsiahlu škálu metód a metodológie výskumu budúcnosti, neustále rastúce množstvo inštitúcií a organizácií, ktoré sa zaoberajú budúcnosťou, a to po celom svete, medzinárodné futurologické spoločnosti ako WorldFuture Society a WorldFuturesStudiesFederation, desiatky časopisov a ročne sú publikované stovky kníh o budúcnosti a alternatívach budúceho vývoja.

Prognózy dnes vyvolávajú veľký záujem spoločnosti a jednotlivcov a majú rastúci vplyv na politické rozhodovanie. Futurológia dnes zahŕňa štúdie budúcnosti (FuturesStudies), výskum budúcnosti (Futures Research), prognózovanie, scenárové myslenie, foresight, futuribles, anticipáciu atď. Futurológia sa dnes vyučuje na desiatkach univerzít po celom svete.

Futurológia ako veda o budúcnosti dnes nepochybne predstavuje high-tech spoločenských vieda jej význam bude aj naďalej narastať.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- Bell, Wendell (1998): Foundations of Futures Studies. Human Science for a New Era. Volume 1: History, Purposes, and Knowledge. Transaction Publishers, New Brunswick, London
- Bell, Wendell (1998): Foundations of Futures Studies. Human Science for a New Era. Volume 2: Values, Objectivity, and the Good Society. Transaction Publishers, New Brunswick, London
- Fenner, Christian, Blanke, Bernhard (Hrsg.) (1975): Systemwandel und Demokratisierung. Festschrift für Ossip K. Flechtheim. Herausgegeben von Christian Fenner und Bernhard Blanke. Europäische Verlagsanstalt, Frankfurt am Main, Köln, ISBN 343406257X, 462 str.
- Flechtheim, Ossip K. (1995): Ist die Zukunft noch zu retten? Weltföderation – Der Dritte Weg ins 21. Jahrhundert. Herausgegeben von Stefan Mögle-Stadel. Peter Lang Europäischer Verlag der Wissenschaften. Frankfurt am Main, Berlin, Bern, New York, Paris, Wien, ISBN 3-631-47865-8, 352 str.
- Flechtheim, Ossip K. (1991): Vergangenheit in Zeugenstand der Zukunft 1937 – 1974. Herausgegeben und mit einem Nachwort von Egbert Joos. Dietz Verlag Berlin GmbH, Berlin, ISBN 3-320-01628-8, 552 str.
- Flechtheim, Ossip K. (1990): Ist die Zukunft noch zu retten? Mit einem Vorwort von Oskar Lafontaine. Wilhelm Heyne Verlag GmbH und Co. KG., München

²⁹Tamtiež

³⁰Flechtheim, Ossip K. (1966): History and Futurology. With Foreword by Robert Jungk. Verlag Anton Hein KG, Meisenheim an Glan

- Flechtheim, Ossip K. (1984): Futurologie. In: Blickpunkt Zukunft. Zeitschrift mit Beiträgen und Zeitdokumenten zur Friedens- und Zukunftsdiskussion. März 1984 – Ausgabe 9
- Flechtheim, Ossip K., Mittelstadt, Werner (1983): Blickpunkt Zukunft – Gespräch. Professor Dr. Ossip K. Flechtheim im Gespräch mit Blickpunkt Zukunft Redakteur Werner Mittelstadt. In: Blickpunkt Zukunft. Zeitschrift mit Beiträgen und Zeitdokumenten zur Friedens – und Zukunftsdiskussion. Januar 1983 – Ausgabe 6
- Flechtheim, Ossip K. (1980): Der Kampf um die Zukunft. Grundlagen der Futurologie. J. H. W. Dietz Nacht Verlag, Bonn, Berlin
- Flechtheim, Ossip K. (1974): Ausblick in die Gegenwart. Miteinem Vorwort von Prof. Dr. Robert Jungk. Paul List Verlag KG, München, ISBN 3471665595, 169 str.
- Flechtheim, Ossip K. (1972): Der Prager Frühling und die Zukunft. Einleitung. In: Richta, Radovan und Kollektiv (1972): Technischer Fortschritt und Industrielle Gesellschaft. Eingeleitet von Ossip K. Flechtheim. Makol Verlag, Frankfurt am Main
- Flechtheim, Ossip K. (1971): Futurologie. Der Kampf um die Zukunft. - Verlag Wissenschaft und Politik, Köln
- Flechtheim, Ossip K. (1969): Is Futurology the Answer to the Future? In: Jungk, Robert-Galtung, Johan (editors) (1969): Mankind 2000. Institute Fur Zukunftsfragen, Vienna, Mankind 2000, London, International Peace Research Institute, Oslo, Universitetsforlaget, Oslo, Allen and Unwin, London
- Flechtheim, Ossip K. (1969) In: Discussion on Future Research. In: Jungk, Robert-Galtung, Johan (editors) (1969): Mankind 2000. Institute Fur Zukunftsfragen, Vienna, Mankind 2000, London, International Peace Research Institute, Oslo, Universitetsforlaget, Oslo, Allen and Unwin, London
- Flechtheim, Ossip K. (1966): History and Futurology. With Foreword by Robert Jungk. Verlag Anton Hein KG, Meisenheim am Glan
- Flechtheim, Ossip K. (1964): Ein Welt oder Keine? Beiträge zur Politik, Politologie und Philosophie. Europäische Verlagsanstalt, Frankfurt am Main
- Flechtheim, Ossip K. (1945): Teaching the Future. A Contribution to the Intellectual and Moral Growth of the Participants. In: Journal of Higher Education Vol. XVI, No. 9, December 1945
- Jungk, Robert (1974): Vorwort. In: Flechtheim, Ossip K. (1974): Ausblick in die Gegenwart. Miteinem Vorwort von Prof. Dr. Robert Jungk. Paul List Verlag KG, München, ISBN 3471665595, 169 str.
- Jungk, Robert (1969): Imagination and the future. In: International Social Science Journal. Futurology. UNESCO, Paris, Volume XXI, Number 4, 1969
- Jungk, Robert, Galtung, Johan (editors) (1969): Mankind 2000. Institute Fur Zukunftsfragen, Vienna, Mankind 2000, London, International Peace Research Institute, Oslo, Universitetsforlaget, Oslo, Allen and Unwin, London
- Jungk, Robert (1969): Preface. In: Jungk, Robert, Galtung, Johan (editors) (1969): Mankind 2000. Institute Fur Zukunftsfragen, Vienna, Mankind 2000, London, International Peace Research Institute, Oslo, Universitetsforlaget, Oslo, Allen and Unwin, London
- Jungk, Robert (1965): Foreword. December 15, In: Flechtheim, Ossip K. (1966): History and Futurology. With Foreword by Robert Jungk. Verlag Anton Hein KG, Meisenheim am Glan
- Kessler, Mario (2007): Ossip K. Flechtheim. Politischer Wissenschaftler und Zukunftsdenker (1909-1998). Zeithistorische Studien. Herausgegeben vom Zentrum für Zeithistorische Forschung Potsdam. Band 41. Bohlau Verlag GmbH and Cie, Köln Weimar Wien, Köln
- Klinec, Ivan (2003): Na prahu civilizácie Tretej vlny. Futurologické reflexie 1991-2002. Milan Štefanko – Vydavateľstvo IRIS, Bratislava
- Klinec, Ivan (2005): Futurologia. Veda o budúcnosti. Teoreticko – metodologické aspekty. Interní nepublikovaná studie. Centrum pro ekonomické a sociální strategie CESES, Fakulta sociálních věd, Univerzita Karlova v Praze, Praha, 2005
- Klinec, Ivan (2005): Budúce svety, budúce priestory. Úvod do futurologie a štúdií budúcnosti. Študijné texty – Pracovná verzia. Centrum interdisciplinárnych štúdií, Univerzita Palackého, Olomouc, Máj 2005, 308 str.
- Klinec, Ivan (2009): Ako si naša civilizácia vytvára nástroje pre budúcnosť. Referát na 10. medzinárodnom kolokviu Koncipování budoucnosti v Evropě '09, Občanská futurologická společnost, Vysoká škola ekonomická v Praze, Praha, 11. – 13. júna 2009
- Klinec, Ivan (2010): Využitie futurologických metód pre politické rozhodovanie. Working Papers 27. ISSN 1337–5598 (elektronická verzia). Ekonomický ústav SAV, Bratislava, 2010, 103 str.
- Klinec, Ivan (2011): Úvod do futurologie a štúdií budúcnosti. Základy dlhodobého myslenia pre environmentálne vzdelávanie. Nepublikovaný rukopis.
- Klinec, Ivan (2012): 70. Výročie vzniku futurologie ako vedy o budúcnosti. 20. 12. 2012, klinec.blog.sme.sk

CONTACT ADDRESS

Author: **Ing. Ivan KLINEC**
Workplace: Ekonomický ústav SAV
Address: Šancová 56, 81105 Bratislava, Slovak Republic
E-mail: ivan.klinec@gmail.com

RECENZIA TEXTOV V ZBORNÍKU

Recenzované dvomi recenzentmi, členmi vedeckej rady konferencie. Za textovú a jazykovú úpravu príspevku zodpovedajú autori.

REVIEW TEXT IN THE CONFERENCE PROCEEDINGS

Contributions published in proceedings were reviewed by two members of scientific committee of the conference. For text editing and linguistic contribution corresponding authors.